

คู่มืออาสาปราบยุง

(โรคไข้เลือดออก โรคติดเชื้อไวรัสซิกา โรคไข้ปวดข้อยุงลาย)

สำนักโรคติดต่ออันตรายโดยแมลง

กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข

คำนำ

การสำรวจและกำจัดลูกน้ำยุงลายเป็นกิจกรรมที่คาดหวังให้อาสาสมัคร มีความรู้ในเรื่องโรคติดต่อ นำโดยยุงลายและจัดการแหล่งเพาะพันธุ์ลูกน้ำ เพื่อส่งเสริมให้ร่วมมือกันกำจัดลูกน้ำและยุงลายเพื่อ ป้องกันโรคไข้เลือดออก โรคติดเชื้อมาลาเรีย และโรคไข้ปวดข้อยุงลาย ทำให้บ้านและชุมชนมีลูกน้ำและ ยุงลายลดลง ลดความเสี่ยงและโอกาสติดเชื้อมาลาเรียและโรคไข้ปวดข้อยุงลาย และหรือโรคติดเชื้อมาลาเรีย และหรือโรคไข้ ปวดข้อยุงลายน้อยลงจนไม่เกิดการระบาดเพิ่มขึ้นในชุมชน ทั้งนี้การสำรวจและกำจัดลูกน้ำยุงลาย มี แนวทางง่าย ๆ ที่อาสาสมัครสามารถทำได้และแนะนำคนใกล้ชิด เพื่อน เพื่อนบ้าน หรือญาติร่วมกันทำ คู่มืออาสาปราบยุง ได้รวบรวมเนื้อหาความรู้ที่เป็นประโยชน์ในการจัดการลูกน้ำและยุงลาย ซึ่ง ประกอบด้วย ความรู้ในเรื่องโรคติดต่อ นำโดยยุงลาย บทบาทและกิจกรรมที่อาสาสมัครควรปฏิบัติ ขั้นตอนการสำรวจและกำจัดลูกน้ำยุงลาย แนวทางการจัดการแหล่งน้ำขังง่าย ๆ รวมทั้งหน่วยงานที่ให้ คำปรึกษาและประสานงานและความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับโรคไข้เลือดออกที่ควรทราบ ผู้จัดทำหวังว่า คู่มือนี้ จะเป็นประโยชน์และสามารถนำไปใช้ทำกิจกรรมสำรวจและกำจัดลูกน้ำยุงลายร่วมกันเพื่อสร้างสังคมไทย ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี เป็นสังคมปลอดโรคติดต่อ นำโดยยุงลาย หากมีข้อคิดเห็นเพิ่มเติมขอรับด้วย ความขอบคุณ

สำนักโรคติดต่อโดยแมลง

กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข

ธันวาคม 2560

สารบัญ

	หน้า
ความรู้ทั่วไป	4
บทบาทและกิจกรรมที่อาสาสมัครควรปฏิบัติ	9
เกณฑ์ง่ายๆ สำหรับวัดผลการดำเนินงานของอาสาสมัคร	11
หน่วยงานสนับสนุนหรือระบบส่งต่อที่อาสาสมัครควรทราบ	13
ความรู้ทั่วไปที่ประชาชนควรทราบ	14
ภาคผนวก	
มาตรการป้องกัน ควบคุมโรคไข้เลือดออกในโรงพยาบาล	
มาตรการป้องกัน ควบคุมโรคไข้เลือดออกในโรงเรียน	
มาตรการป้องกัน ควบคุมโรคไข้เลือดออกในโรงงาน	
มาตรการป้องกัน ควบคุมโรคไข้เลือดออกในโรงแรม รีสอร์ท แหล่งท่องเที่ยว	
มาตรการป้องกัน ควบคุมโรคไข้เลือดออกในศาสนสถาน	

ความรู้ทั่วไป

โรคไข้เลือดออก (Dengue Fever)

สาเหตุ :

เกิดจากเชื้อไวรัสเดงกี (Dengue Virus) ซึ่งมี 4 ชนิดคือ ชนิดที่ 1 ชนิดที่ 2 ชนิดที่ 3 และชนิดที่ 4

ผลกระทบ :

เศรษฐกิจและสังคม สำหรับการรักษา การเรียน การทำงาน และอาจทำให้เสียชีวิตได้

การแพร่กระจายของโรค :

แพร่เชื้อโดยยุงลายไปกัดคนป่วยด้วยไข้เลือดออก เชื้อจะพักตัวในยุง แล้วเมื่อยุงนั้นไปกัดคนอื่น หลังจากได้รับเชื้อแล้ว 5 -8 วัน จึงมีอาการ

อาการ :

ไข้สูงลอย ปวดเมื่อย เบื่ออาหาร ปวดศีรษะ หน้าแดง ตาแดง อาจมีผื่นขึ้นตามแขนขา ตามตัว มือเท้าเย็น ชีพจรเต้นเร็ว แต่เบา อาจมีเลือดออก เช่น เลือดกำเดาไหล อาเจียนหรือถ่ายเป็นเลือด

การรักษา :

รักษาตามอาการที่เป็น ควรอยู่ในความดูแลของแพทย์

การป้องกัน :

1. อย่าให้ยุงกัด
2. อย่าให้ยุงเกิด
3. กำจัดยุงลายตัวเต็มวัย

โรคติดเชื้อไวรัสซิกา (Zika Fever)

สาเหตุ :

เกิดจากการติดเชื้อไวรัสซิกา (Zika Virus –ZIKV)

ผลกระทบ :

ส่งผลกระทบต่อระบบสมอง โดยเฉพาะเด็กในครรภ์ที่มารดาได้รับเชื้อขณะตั้งครรภ์ทารกอาจเกิดมาด้วยความผิดปกติเช่น สมองเล็ก กระดูกแร็งง พัฒนาการช้า ตัวเล็ก ไม่ปกติ

การแพร่เชื้อของไวรัสซิกา :

แพร่เชื้อโดยยุงลายที่มีเชื้อและไปกัดคน หลังจากได้รับเชื้อแล้ว จะมีระยะฟักตัว 3 – 12 วัน จึงจะมีอาการป่วย

อาการ :

ปวดศีรษะ เยื่อบุตาอักเสบ มีไข้อ่อนเพลีย มีผื่นแดง ปวดกล้ามเนื้อ ปวดข้อ

การรักษา :

รักษาตามอาการที่เป็น และยังไม่มียาป้องกัน

การตรวจหาเชื้อ :

1. ตรวจเลือด หรือปัสสาวะด้วยวิธีPCR หาสารพันธุกรรม
2. ตรวจหาภูมิต้านทานด้วยวิธีอิลลซ่า โดยเฉพาะในทารก

การป้องกัน :

1. อย่าให้ยุงกัด
2. อย่าให้ยุงเกิด
3. กำจัดยุงลายตัวเต็มวัย

โรคไข้ปวดข้อยุงลาย (Chikunkunya)

สาเหตุ :

เกิดจากเชื้อไวรัสชิคุนกุนยา

ผลกระทบ :

ทำให้ผู้ป่วยปวดตามข้อมาก ทำงานไม่ได้ระยะเวลานาน

การแพร่เชื้อไวรัสชิคุนกุนยา :

แพร่เชื้อโดยยุงลายสวน และยุงลายบ้านที่มีเชื้อและไปกัดคนหลังจากได้รับเชื้อแล้วจะใช้เวลา 1 -12 วัน

จึงจะมีอาการป่วย แต่ที่พบบ่อย คือ 2 - 3 วัน

อาการ :

ปวดข้อจากอวัยวะหนึ่งไปยังอวัยวะหนึ่ง เช่น จากข้อมือ ไปข้อเท้า เลื่อนปวดไปทั้งตัว อาจมี ผื่นคัน และปวดมาก จนกระทั่งต้องคลานเข้าห้องน้ำ

การรักษา :

รักษาตามอาการที่เป็น และยังไม่มีวัคซีนป้องกัน

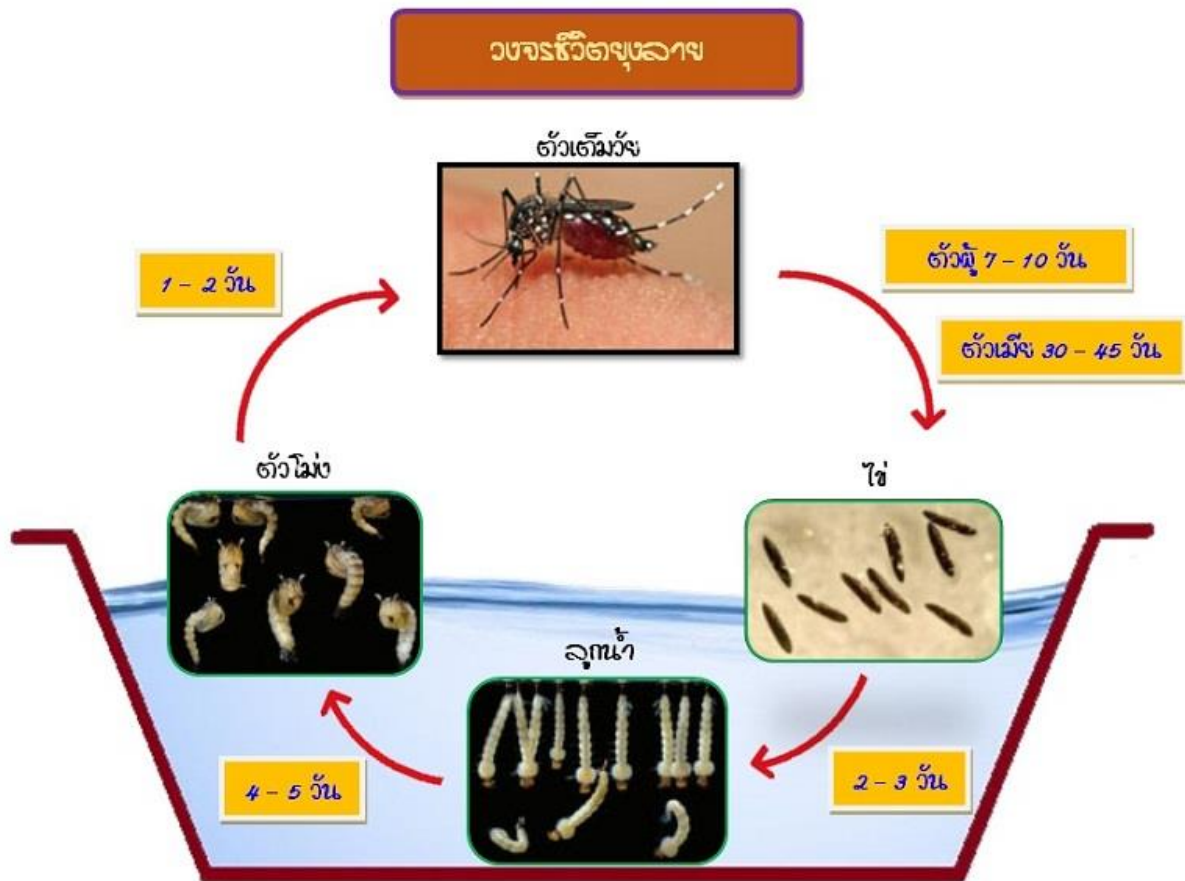
การป้องกัน :

1. อย่าให้ยุงกัด โดยเฉพาะยุงลายสวน
2. อย่าให้ยุงเกิด
3. กำจัดยุงลายตัวเต็มวัย

มารู้จัก ชีวิตยุงลาย

ยุงลายออกลูกเป็นไข่ ครั้งละ 50-150 ฟอง โดยชอบวางไข่ในภาชนะที่มีน้ำขัง ที่เป็นน้ำนิ่งและค่อนข้างสะอาด ไข่ยุงใช้เวลาเพียง 2 – 3 วันก็จะฟักออกเป็นลูกน้ำ ก่อนจะเติบโตเป็นตัวโม่ง และยุงตัวเต็มวัยต่อไป โดยใช้เวลาทั้งหมดเพียง 1 – 2 สัปดาห์

ยุงลายกิน อยู่ ขยายพันธุ์อย่างไร

แม้ว่ายุงลายจะกินน้ำจากดอกไม้และผลไม้เป็นอาหาร แต่ยุงตัวเมียต้องกินเลือด เพื่อนำ โปรตีนในเลือดไปพัฒนาไข่ให้เติบโต หลังจากกินเลือดแล้ว 2 – 3 วัน ยุงลายเพศเมียก็จะหาที่วางไข่ ยุงเพศผู้มีอายุขัยสั้นประมาณ 6-7 วัน เท่านั้น ส่วนยุงเพศเมียมีอายุขัยนานกว่า หากมีอาหารสมบูรณ์ อุณหภูมิและความชื้นพอเหมาะ ยุงลายเพศเมียอาจอยู่ได้นานประมาณ 30-45 วัน

แหล่งเพาะพันธุ์ยุง ยุงลายจะวางไข่ตามภาชนะซึ่งน้ำที่มีน้ำนิ่งและใส น้ำฝนมักเป็นน้ำที่ยุงลายชอบวางไข่ มาก ที่สุด ดังนั้น แหล่งเพาะพันธุ์ของยุงลาย จะเป็นภาชนะที่สามารถขังน้ำได้ทุกชนิด ไม่ว่าจะเป็นภาชนะน้ำ ขังที่มนุษย์สร้างขึ้นและภาชนะธรรมชาติ

แม้ว่าภาชนะจะมีน้ำขังเพียงเล็กน้อย เช่น ฝาขวด แก้วพลาสติก ถังพลาสติก เศษกระถาง ยุงลายก็สามารถวางไข่ได้โดยไข่ของยุงลายจะยึดติดแน่นกับขอบผิวของภาชนะเหนือระดับน้ำเล็กน้อย และสามารถทนทานอยู่ได้นาน เมื่อมีน้ำท่วมถึงก็สามารถฟักเป็นตัวอ่อนได้ในเวลาอันรวดเร็ว

บทบาทและกิจกรรมที่อาสาสมัครควรปฏิบัติ

จากความรู้ทั่วไปที่ได้กล่าวในตอนต้นนั้นว่า ยุงเป็นตัวร้ายที่ส่งต่อเชื้อโรคจากคนป่วยคนหนึ่งไปสู่คนอื่น ๆ แล้วทำให้เกิดคนป่วยเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะยุงลายซึ่งเป็นยุงที่อยู่ใกล้ชิดกับคนมากที่สุด เพราะมักอาศัยและเพาะพันธุ์อยู่บริเวณบ้านเรือนหรือที่พักอาศัย ยุงลายแพร่พันธุ์โดยวางไข่ในภาชนะที่มีน้ำนิ่งใส ซึ่งส่วนใหญ่ก็เป็นภาชนะที่มนุษย์สร้างขึ้นเอง เช่น ถังน้ำ โอ่ง กะละมังอาหาร แห้งก้นน้ำ ยางรถยนต์ แจกัน เป็นต้น อีกทั้งยุงลายซึ่งมีอยู่ 2 ชนิด คือยุงลายบ้านและยุงลายสวน สามารถนำโรคไข้เลือดออก โรคไข้ติดเชื้อมาลาเรีย และโรคไข้ปวดข้อยุงลายตามหลักการป้องกันโรคง่าย ๆ ที่กล่าวมาแล้ว 3 ข้อคือ อย่าให้ยุงกัด อย่าให้ยุงกัด และกำจัดยุงตัวเต็มวัย เพราะการกำจัดยุงลายเป็นการป้องกันโรคที่สำคัญ และทำได้ง่าย เนื่องจากยุงอยู่ใกล้ตัวเรา ทำได้ด้วยคนในครอบครัวตัวเอง ไม่ต้องรอให้เจ้าหน้าที่สาธารณสุข หรือคนอื่นนอกบ้านมาจัดการ ดังนั้น บทบาทของอาสาสมัครควรมีความรู้และเข้าใจโรค และการป้องกันโรคได้อย่างถูกต้อง เพื่อจะได้เป็นต้นแบบในการกำจัดลูกน้ำและทำลายแหล่งวางไข่ยุงในครัวเรือนของตนเอง และร่วมกันดำเนินการในการกำจัดลูกน้ำและทำลายแหล่งวางไข่ยุงในพื้นที่สาธารณะชุมชน เพื่อตัดวงจรชีวิตของยุงลาย ไม่ให้ยุงเกิดเพิ่มขึ้น และกำจัดยุงลายเพื่อไม่ให้ยุงกัดลูกน้ำมากขึ้น โดยมีกิจกรรมที่ควรปฏิบัติดังนี้

1. ให้ความรู้แก่ประชาชน เพื่อนบ้าน และญาติ
2. แนะนำ และชวนเพื่อนบ้านและชุมชน สำรวจและกำจัดลูกน้ำในบ้านตนเองทุกสัปดาห์ จัดการแหล่งน้ำขังที่ยุงชอบวางไข่ และป้องกันยุงกัด อาทิ เช่น คำว่า ถ้วย ชาม กะละมัง ไม่ให้น้ำขัง ป้องกันยุงลายลงไปวางไข่ และเก็บเศษขยะ ดูแลภาชนะที่ไม่ใช้แล้วไม่ให้มีน้ำขัง และหมั่นขัดทำความสะอาดภาชนะ ที่ใช้บรรจุน้ำทุกสัปดาห์เพื่อป้องกันไม่ให้ยุงเป็นแหล่งวางไข่ยุง
3. รายงานผลการสำรวจให้อสม. /รพ.สต.ทุกสัปดาห์
4. หากพบผู้ป่วยสงสัย ให้แนะนำให้ไปพบแพทย์ และให้ความรู้ที่ถูกต้องในการควบคุมแหล่งวางไข่ยุงแก่เจ้าของบ้าน และทำลายแหล่งวางไข่ยุง
5. นำสเปรย์ฉีดยุงกระพองพ่นกำจัดยุงในบ้านผู้ป่วยทันทีภายใน 3 ชั่วโมง
6. ประสานกับทีมรพ.สต. เพื่อแจ้งทีมควบคุมโรค
7. ให้ความรู้ผู้ป่วย ในเรื่อง การป้องกันตัวเองไม่ให้ยุงกัด การดูแลรักษา ทานยาลดไข้เฉพาะยาพาราเซตามอล ดื่มน้ำเกลือแทนดื่มน้ำเปล่า สังเกตอาการเสี่ยงต่อภาวะช็อค

วิธีจัดการแหล่งน้ำซังอย่างง่าย

1. ปกปิดภาชนะเก็บน้ำด้วยผ้าปิด แต่ภาชนะที่ยังไม่ได้ใช้ประโยชน์ควรคว่ำไว้มิให้รองรับน้ำ ส่วนภาชนะที่ไม่มีประโยชน์ เช่น กะลา กระป๋อง ควรเผาหรือฝังแล้วแต่สะดวก
2. แจกันดอกไม้ควรเปลี่ยนน้ำทุก 7 วัน ทำอย่างสม่ำเสมอ
3. ปล่อยปลากินลูกน้ำลงในภาชนะเก็บกักน้ำ
4. จานรองกระถางต้นไม้ ควรใส่ทรายกำจัดลูกน้ำประมาณ 1/2 ช้อนชา หรือใส่ทรายธรรมชาติในจานรองกระถางต้นไม้ให้ลึกจนเก็บเต็มความลึกของจานรอง กระถางต้นไม้

5. ถอดรองเท้ากับข้าว ควรใส่เกลือแกง หรือ ผงซักฟอก เพื่อไม่ให้ไข่เจริญเป็นลูกน้ำ

5. ให้สารฆ่าลูกน้ำ ได้แก่ ทราโยลมีฟอส ควรใช้กับ ภาชนะเก็บน้ำที่ไม่สามารถปิดหรือใส่ปลาгин ลูกน้ำได้

วิธีกำจัดยุงลายง่ายๆ ทำได้หลายวิธี

1. โดยการฉีดด้วยน้ำผสมผงซักฟอกหรือน้ำยาล้างจาน แชมพูหรือสบู่เหลว ในอัตราส่วนน้ำยา 1 ส่วน ต่อน้ำ 4 ส่วน แล้วนำไปใส่ขวดสเปรย์ฉีดให้ถูกตัวยุง บริเวณที่ยุงชอบเกาะพัก เช่น มุมบ้าน หรือเสื้อผ้าที่แขวนไว้
2. กับดักไฟฟ้า แสงไฟจะล่อให้ยุงบินมาสู่กับดัก แล้วก็ถูกกระแสไฟฟ้าช็อตตาย

3. ใช้อุปกรณ์กำจัดยุงแบบใช้ถ่านไฟฉาย รูปร่างคล้ายไม้เทนนิส ใช้โบกให้ยุงโดนถูกตัวยุง ยุงจะถูกไฟช็อตตาม

4. สเปรย์ฉีดยุงกระป๋อง

5. นอนกางมุ้ง ป้องกันยุงกัด ห่างไกลจากโรค
ใช้เลือดออก ใช้ปวดข้อยุงลาย โรคติดเชื้อไวรัสซิกา
และโรคไข้มาลาเรีย”

หากท่านสนใจและต้องการวิธีการกำจัดลูกน้ำและยุงลายเพิ่มเติมสามารถหาอ่านในหนังสือ 100 วิธีปราบยุงลาย โดยdownloadได้ที่ <http://www.thaivbd.org/n/docs/view/18>

เกณฑ์ง่ายๆ สำหรับวัดผลการดำเนินงานของอาสาสมัคร

การสำรวจลูกน้ำยุง เป็นเกณฑ์วัดผลการดำเนินงานของอาสาสมัคร ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อทราบแหล่งที่อยู่หลักๆของลูกน้ำ และหาปัจจัยเสี่ยงของการแพร่เชื้อโรคไข้เลือดออกในพื้นที่ และประเมินผลการปฏิบัติงานนั้นมักใช้วิธีสำรวจลูกน้ำยุงในระยะก่อน และหลังดำเนินการกำจัดยุงลาย

เนื่องจากยุงลายที่เป็นพาหะนำโรคที่มีแหล่งเพาะพันธุ์อยู่ตามภาชนะขังน้ำประเภทต่าง ๆ ทั้งที่อยู่ภายในและภายนอกบ้านเรือน อาคารสำนักงาน โรงเรียน โรงพยาบาล ศูนย์การค้า ฯลฯ ซึ่งผู้ที่อยู่อาศัยและปฏิบัติงานในสถานที่นั้นมีความเสี่ยงที่จะถูกยุงลายกัดและได้รับเชื้อโรคได้ ทุกคนจึงควรสำรวจลูกน้ำยุงในบริเวณที่ตนอยู่ให้เป็นกิจวัตร และหากพบว่ามีลูกน้ำยุง ก็ต้องทำการกำจัดโดยเร็ว และทำเป็นกิจวัตรประจำ ประชาชนจึงควรทำการสำรวจลูกน้ำยุงด้วยตนเอง เพื่อให้เห็นภาพชัดว่า ที่อยู่อาศัยหรือที่ทำงานของตนนั้นมีลูกน้ำและยุงลายอยู่มากน้อยเพียงใด เป็นการสำรวจที่กระทำในวงแคบ เฉพาะบ้าน เฉพาะอาคาร เฉพาะหน่วยงาน ฯลฯ โดยให้บันทึกผลการสำรวจ เพื่อเปรียบเทียบผลก่อนและหลังการดำเนินงาน และใช้เป็นข้อบ่งชี้ให้ทราบภาชนะสำคัญในบ้าน หรืออาคารสำนักงาน หรือโรงเรียน หรือโรงพยาบาล หรือศูนย์การค้า ที่ยุงลายชอบวางไข่

การสำรวจลูกน้ำยุงโดยอาสาสมัคร มีขั้นตอนง่ายๆ เพียงแต่หมั่นสำรวจตามภาชนะเก็บน้ำและวัสดุต่าง ๆ ที่สามารถขังน้ำได้ ที่อยู่ภายในบ้าน/ที่ทำงานและบริเวณบ้าน/ที่ทำงานที่ตนเองอาศัยอยู่หรือที่รับผิดชอบดูแลอยู่เท่านั้นอย่างน้อยสำรวจสัปดาห์ละครั้ง หากพบว่ามีลูกน้ำเกิดขึ้นในภาชนะใดก็ต้องรีบกำจัดทันทีด้วยวิธีการที่เหมาะสม ขณะเดียวกันก็ต้องหาวิธีป้องกันไม่ให้มีลูกน้ำเกิดขึ้นใหม่อีก อาจด้วยการป้องกันไม่ให้ยุงลายไปวางไข่ชุดใหม่ หรือใส่ปลากินลูกน้ำไว้คอยกินลูกน้ำที่เกิดใหม่ หรือใส่ทรายกำจัดลูกน้ำซึ่งจะออกฤทธิ์ฆ่าลูกน้ำเมื่อฟักออกมาจากไข่ ตามที่กล่าวมาแล้ว

ภาชนะและวัสดุต่าง ๆ ที่ประชาชนควรทำการสำรวจหาลูกน้ำยุงลาย ได้แก่

1. โอ่งใส่น้ำดื่ม-น้ำใช้
2. ถังพลาสติกเก็บน้ำ
3. บ่อเก็บน้ำในห้องน้ำ-ห้องส้วม
4. แจกันดอกไม้สด (ที่หิ้งพระ ศาลพระภูมิ โต๊ะรับแขก โต๊ะทำงาน ฯลฯ)
5. ภาชนะเลี้ยงต้นพืชมต่างหรือพืชแช่น้ำอื่น ๆ
6. จานรองกระถางต้นไม้
7. ยางรถยนต์ที่วางไว้นอกชายคา

8. อ่างบัว (ไม่เลี้ยงปลา)
9. ภาชนะเลี้ยงเต่าญี่ปุ่น
10. เศษวัสดุภาชนะที่ขังน้ำได้ (กระป๋อง ถ้วยน้ำ ขวด ฯลฯ)

ขั้นตอนการสำรวจและกำจัดลูกน้ำยุงลาย

1. อาสาสมัครอธิบายแนะนำตัวเอง แจ้งจุดประสงค์ในการสำรวจพร้อมทั้งขออนุญาตเจ้าของบ้าน
2. อาสาสมัครเดินสำรวจตรวจตาค้นหาภาชนะหรือแหล่งน้ำขังทุกพื้นที่ทั้งภายในบ้าน/อาคาร และภายนอกบ้าน/อาคาร เดินตรวจพร้อมเจ้าของบ้าน/อาคาร
3. เมื่อพบภาชนะหรือแหล่งน้ำขัง ให้ใช้ไฟฉายส่องดูภายในภาชนะ แล้วบันทึกผลการสำรวจว่าพบหรือไม่พบลูกน้ำ จำนวนกี่ภาชนะ สำหรับภาชนะที่ไม่มีน้ำขังไม่บันทึกลงในแบบสำรวจ
4. หากพบลูกน้ำในภาชนะที่มีน้ำขังให้กำจัดลูกน้ำในภาชนะน้ำขังด้วยวิธีการอย่างง่าย พร้อมแนะนำวิธีให้เจ้าบ้านทราบ

5. การจดบันทึกในแบบสำรวจ ควรจดทุกครั้ง หลังจากที่ได้ตรวจดูภาชนะนั้น ๆ แล้ว
6. แจ้งให้เจ้าบ้านทราบผลการสำรวจ แนะนำวิธีการสำรวจและการกำจัดลูกน้ำอย่างง่าย

7. การวิเคราะห์ข้อมูลและการแปลผลข้อมูล หลังจากสำรวจทำการให้เก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อหาจำนวนภาชนะที่สำรวจ จำนวนภาชนะที่พบลูกน้ำยุงลาย

วิธีหาค่า Container Index (CI) หมายถึง ร้อยละของภาชนะที่พบลูกน้ำยุงลาย
เท่ากับ $\frac{\text{ภาชนะที่พบลูกน้ำ}}{\text{ภาชนะทั้งหมดที่มีน้ำขัง}} \times 100$

8. การแปลผลข้อมูล

เปรียบเทียบข้อมูลก่อนและหลังการดำเนินงาน และให้บ่งชี้ชนิดภาชนะที่พบลูกน้ำในพื้นที่แสดงว่าเป็นแหล่งที่ยุงลายชอบวางไข่ หากตรวจพบว่า ค่า CI มีค่ามากกว่าร้อยละ 5 ต้องหมั่นสำรวจตรวจตาเป็นประจำอย่างต่อเนื่องอย่างน้อยทุก 7 วัน

แบบสำรวจลูกน้ำยุงลาย ค่า Container index (CI)

สถานที่ [] บ้านเลขที่ หรือ

[] ศาสนสถาน ชื่อ.....

[] โรงเรียน ชื่อ.....

[] โรงพยาบาล.ชื่อ.....

[] โรงงาน ชื่อ.....

[] โรงแรม ชื่อ.....

เลขที่ ตำบล..... อำเภอ.....จังหวัด.....

ชนิดภาชนะ	ในบ้าน (อาคาร)		นอกบ้าน (อาคาร)	
	จำนวนภาชนะ (A)	ภาชนะที่พบลูกน้ำ (B)	จำนวนภาชนะ (C)	ภาชนะที่พบลูกน้ำ (D)
1.ภาชนะน้ำใช้				
2. ภาชนะใส่น้ำดื่ม				
3. แจกัน				
4. จานรองกระถาง				
5. ที่รองกันมด				
6. อ่างบัว/ไม้น้ำ				
7. ยางรถยนต์เก่า				
8. ภาชนะไม้ใช้ ประโยชน์				
9. อื่น ๆ				
รวม	(A)	(B)	(C)	(D)

การคำนวณค่า ในบ้าน CI (Container index) = $\frac{B}{A} \times 100$ -----%

A

นอกบ้าน CI (Container index) = $\frac{C}{D} \times 100$ -----%

D

----- ชื่อผู้รายงาน

หน่วยงานสนับสนุนที่อาสาสมัครควรทราบ

กระทรวงสาธารณสุข โดยกรมควบคุมโรค ได้จัดทำเอกสารสื่อการเรียนการสอน แหล่งวิทยากร รวมทั้งสารเคมี เพื่อให้ความรู้ ความเข้าใจให้กับอาสาสมัครและประชาชน ดังต่อไปนี้

1. สื่อการเรียนการสอน

ข้อสื่อสุขศึกษา

เนื้อหาโดยสรุป

- 100 วิธีปราบยุง	- เรื่องโรคไข้เลือดออก โรคไข้ติดเชื้อมาลาเรีย โรคไข้ปวดข้อ
ยุงลาย
- หนังสือเรื่องโรคไข้เลือดออก
สำหรับประชาชนและอาสาสมัคร
สาธารณสุข	- 100 วิธีการกำจัดลูกน้ำ และการกำจัดยุง
- โรคไข้เลือดออก ยุงลายนำโรคไข้เลือดออก อาการโรค การรักษา
โรค
- คู่มือการควบคุมโรค
ไข้เลือดออก	- การป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออก
- การควบคุมและกำจัดโรคไข้เลือดออก
- การรับบริการจากสถานบริการสาธารณสุข
- บทบาทของประชาชนและอาสาสมัครสาธารณสุขในการป้องกัน
และควบคุมโรคไข้เลือดออก
- หนังสือเรื่อง ไข้เลือดออก	- ความรู้เกี่ยวกับโรคไข้เลือดออก
- ยุงลาย
- เครื่องพ่นเคมี
- เคมีภัณฑ์กำจัดแมลง
- เทคโนโลยีที่เหมาะสมสำหรับประชาชนในการควบคุมยุงลาย
- การประสานความร่วมมือในการควบคุมโรคไข้เลือดออก
- คู่มือการจัดกิจกรรมการเรียน
การสอน เพื่อป้องกันโรค
ไข้เลือดออกในโรงเรียน	- ระบาดวิทยาโรค สาเหตุ การติดต่อ อาการ การวินิจฉัย การรักษา
- ยุงพาหะ
- การป้องกันและควบคุมโรค
- สารเคมีกำจัดแมลง
- เครื่องพ่นเคมี
- การมีส่วนร่วมของประชาชนเพื่อควบคุมยุงลาย
- สิ่งที่ต้องรู้เกี่ยวกับโรคไข้เลือดออก
- หลักสูตรระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาในส่วนที่เกี่ยวข้อง
กับโรคไข้เลือดออก
- แนวทางการดำเนินงานของโรงเรียน และการจัดกิจกรรมการ

ข้อสื่อสุขศึษา

เนื่อหาโดยสรุป

	เรียนการสอน และประเมินผล
- แผ่นพับ ยุงลายกับโรค
ไข้เลือดออก	- สรุปย่อเรื่องวงจรชีวิตยุงลาย อาการโรค การดูแลรักษาเบื้องต้น
และการปราบยุงลาย
- โปสเตอร์ 3 เก็บ 3 โรค	- สื่อสารเรื่องการจัดการแก้ปัญหาด้วยการทำกิจกรรม 3 เก็บจะ
ได้ผลสะท้อนป้องกันการเกิดโรคได้ 3 โรค
- การ์ตูนอมิเนชั่นเรื่อง รู้ทันโรค...	- เนื้อหาเรื่อง ยุงลาย นิสย และการแพร่พันธุ์ยุง การกำจัดลูกน้ำ
ยุง และยุงตัวเต็มวัย

2. แหล่งวิทยากร

สามารถติดต่อขอการสนับสนุนวิทยากรจากสถานบริการสาธารณสุขของรัฐใกล้บ้านท่าน เพื่อรับบริการ
และคำปรึกษา และหรือคำแนะนำเกี่ยวกับการป้องกันควบคุมโรคติดต่อมาโดยยุงลายเพิ่มเติมเป็นพิเศษ
ได้ดังนี้

1. สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด สำนักงานเขตบริการสุขภาพ สำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ 1-12
สำนักงานป้องกันควบคุมโรคเขตเมือง และสำนักงานเทศบาล
2. สำนักงานสาธารณสุขอำเภอ ศูนย์หรือหน่วยควบคุมโรคติดต่อมาโดยแมลง ที่อยู่ใกล้บ้านท่าน
3. โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบล และหรือโรงพยาบาลชุมชน
4. สำนักโรคติดต่อมาโดยแมลง กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข ถนนติวานนท์ อำเภอเมือง
จังหวัดนนทบุรี โทร 02-5903132-33 โทรสาร 02-5918427 หรือผ่าน website www.thaivbd.org หรือ
facebook.com/สำนักโรคติดต่อมาโดยแมลง/thaivbd

3. สารเคมี

สามารถขอรับการสนับสนุนสารกำจัดลูกน้ำได้จากโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ศูนย์ควบคุม
โรคติดต่อมาโดยแมลงและหน่วยควบคุมโรคติดต่อมาโดยแมลง ปีละ 2 ครั้ง นอกจากนี้หากเกิดการระบาดของโรค
ภายในท้องที่ อาจพ่นหมอกควันในชุมชนติดต่อกันทุกสัปดาห์อย่างน้อย 2-3 ครั้ง

ความรู้ทั่วไปที่ประชาชนควรทราบ

ทุกคำถามมีคำตอบ

1. ความแตกต่างของโรคไข้เลือดออกและโรคไข้หวัด ?

เรื่อง	โรคไข้เลือดออก	โรคไข้หวัด
สาเหตุ	- เชื้อไวรัสเด็งกี	- เชื้อไข้หวัด มีหลายชนิด
การติดต่อ	- ถูกยุงลายที่มีเชื้อไวรัสเด็งกีกัด - ยุงลายเป็นพาหะนำโรคจากคนหนึ่งไปสู่ อีกคนหนึ่ง	- ติดต่อทางลมหายใจเชื้ออยู่ในน้ำมูก น้ำลาย เสมหะของผู้ป่วย และ แพร่กระจายโดยการไอ จาม รดกัน
อาการ	- ไข้สูง อาจมีเลือดออกตามตัวได้ผิวหนัง - มีเลือดกำเดาออก - อาเจียน ถ่ายเป็นเลือดสีดำ - อาจช็อก หรือเสียชีวิตได้	- ไข้ น้ำมูกไหล เจ็บคอ ไอ - อ่อนเพลีย ปวดเมื่อยตามตัว
การรักษา	- เช็ดตัว ให้ยาลดไข้ - ให้น้ำเกลือ รักษาอาการช็อก	- เช็ดตัว ให้ยาลดไข้ - ให้ยาลดน้ำมูก ยาแก้ไอหรือ ยาปฏิชีวนะ ถ้าจำเป็น
การป้องกัน	- ป้องกันไม่ให้ยุงกัด - กำจัดลูกน้ำและทำลายแหล่งเพาะพันธุ์ ลูกน้ำ - พ่นเคมีกำจัดยุงลาย กรณีที่มีการเกิด ระบาดของโรค	- หลีกเลี่ยงการคลุกคลีใกล้ชิดกับผู้ป่วย - อย่าไอจามรดกัน - ใช้ปิดปาก

2. ความเข้าใจผิดเกี่ยวกับยุงลาย

สิ่งที่คิด

1. ยุงลายชอบวางไข่ในที่น้ำขังมาก ๆ

ข้อควรระวัง

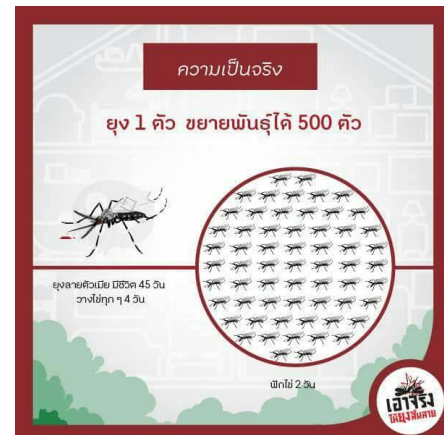
สิ่งที่คิด

2. ยุงไม่กี่ตัว ฉีดยาไล่ได้ยาวก็ไป

3. กำจัดน้ำขังรอบบ้าน ปลอดภัยจากยุงลายชั่วคราว

4. อยู่ตึกสูง ยุงบินไม่ถึงหรอก

ชั่วคราวก่อนแซร์

สิ่งที่คิด

5. ใช้เลือดออกกระบาดช่วงหน้าฝนเท่านั้น

6. ต่างจังหวัดมีความเสี่ยงเป็นไข้เลือดออกมากกว่าในเมือง

ชัวร์ก่อนแชร์

3. ภูมิปัญญาชาวบ้าน

1. ชันผง หรือน้ำมันขี้ไก่ ใส่จานรองขาตู้กับข้าวแทนน้ำ
2. ตะไคร้หอม แปรรูปเป็นยาทากันยุงต่าง ๆ
3. ผิวสั้มตากแห้ง ใช้จุดไฟไล่ยุง
4. ใช้ปื๊บบรรจุถ่านประมาณครึ่งปื๊บ นำไปวางไว้ตรงมุมห้อง ตอนเย็นๆ 3-4 ชั่วโมง แล้วเอาผ้าคลุมปื๊บไว้ พอเช้าให้นำปื๊บไปตากแดดเพื่อฆ่ายุง
5. ปลากินลูกน้ำ เช่น ปลาทอง ปลากัด

เอกสารอ้างอิง

- สำนักโรคติดต่อฯ โดยแมลง กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข โรคไข้เลือดออก สำหรับประชาชนและเครือข่ายภาคประชาสังคม พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพมหานคร : ศูนย์สื่อและสิ่งพิมพ์แก้วเจ้าจอม มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, 2558.
- กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข ไข้ติดเชื้ไวรัสชิคา พิมพ์ครั้งที่ 1 กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด, 2560.
- 100 วิธีปราบยุงลาย [Online] Available: http://www.thaivbd.org/n/uploads/file/file_PDF Retrieved 20 Nov 2017.

ภาคผนวก

มาตรการป้องกัน ควบคุมโรคไข้เลือดออกในโรงพยาบาล

จากแนวโน้มไข้เลือดออกที่มีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นและอาจะระบาดรุนแรงในฤดูฝนที่กำลังจะมาถึง โดยคาดการณ์ว่าจะพบผู้ป่วยทั่วประเทศมากกว่า 10,000 รายต่อเดือน ระหว่างเดือนมิถุนายน – สิงหาคมนี้ ทุกหน่วยงานและชุมชน จึงต้องร่วมมือกัน เฝ้าระวัง ป้องกัน ควบคุมโรคไข้เลือดออกอย่างต่อเนื่องตลอดฤดูฝน ดังนี้

1. การเฝ้าระวังผู้ป่วยสงสัยโรคไข้เลือดออก

ต้องเฝ้าระวังทั้งในกลุ่มบุคลากรทางการแพทย์และเจ้าหน้าที่ในโรงพยาบาล หากมีเจ้าหน้าที่ที่สงสัยป่วยด้วยโรคไข้เลือดออกหรือมีอาการไข้สูงเกินกว่า 2 วัน ต้องให้หยุดปฏิบัติงานเพื่อป้องกันการแพร่เชื้อในโรงพยาบาล และรับการตรวจวินิจฉัยทันที

2. การควบคุมยุงลายในโรงพยาบาล

1) บ้านพักเจ้าหน้าที่ในโรงพยาบาล เร่งสำรวจและทำลายแหล่งน้ำขัง กำจัดเศษภาชนะที่ไม่ได้ใช้งานและมีน้ำขัง เช่น ขยะพลาสติก ขยะโฟม เศษกระถาง ยางรถยนต์ คว่ำจานรองกระถางทั้งหมด และทำอย่างต่อเนื่องสัปดาห์ละครั้ง

2) จัดทำมุ้งลวดหรือมุ้งตาข่าย ในหอพักผู้ป่วยที่มีผู้ป่วยไข้เลือดออกพักรักษาตัวอยู่ในโรงพยาบาล ป้องกันยุงกัด

3) จัดหายาทากันยุงให้ผู้ป่วยโรคไข้เลือดออกที่มานอนรักษาตัวในโรงพยาบาล เพื่อป้องกันยุงกัดผู้ป่วยและนำเชื้อไข้เลือดออกไปสู่ผู้อื่น

4) สำรวจภาชนะเก็บกักน้ำใช้อย่างเข้มข้น เช่น ถังรองน้ำ โถง แทงค์น้ำในห้องสุขา ชักล้างทำความสะอาด และเปลี่ยนถ่ายน้ำ พร้อมทั้งใส่ทรายกำจัดลูกน้ำให้ทั่วทุกภาชนะ ใส่ปลากินลูกน้ำ เช่น ปลาหางนกยูง ในอ่างต้นไม้น้ำ

5) งดการใช้แจกันใส่น้ำปลูกต้นไม้ เช่น พลูด่าง หรือแจกันดอกไม้สด ซึ่งจะเป็นแหล่งเพาะพันธุ์ยุงลายที่อยู่ใกล้ตัว

6) สื่อสารให้ความรู้เรื่องอาการป่วยที่ต้องสงสัยโรคไข้เลือดออกให้เจ้าหน้าที่ในโรงพยาบาล ญาติผู้ป่วย และผู้มารับบริการ ได้รับทราบถึงอาการที่ต้องมารับการตรวจวินิจฉัยและรักษาที่โรงพยาบาล

7) แจกยาทากันยุงให้เจ้าหน้าที่ในโรงพยาบาลและผู้มารับบริการในโรงพยาบาลช่วงที่มีการระบาด

8) กระตุ้นเจ้าหน้าที่ในโรงพยาบาล ให้ดูแล กำจัด และทำลายแหล่งเพาะพันธุ์ลูกน้ำยุงลายในบ้านตนเอง

3. ตัวอย่างโครงการที่สามารถช่วยลดแหล่งเพาะพันธุ์ยุงลายในโรงพยาบาล

1) เก็บและแยกขยะพลาสติกขยะ นอกจากช่วยรักษาความสะอาดในโรงพยาบาลแล้ว ยังเป็นการกำจัดเศษภาชนะพลาสติกที่ถูกทิ้งไว้จนกลายเป็นแหล่งน้ำขังและแหล่งเพาะพันธุ์ยุงในฤดูฝน

2) เปลี่ยนแจกันใส่น้ำเป็นแจกันใส่วัสดุอื่นๆ เช่น ดิน ดินวิทยาศาสตร์ โอเอซิส

3) ยกเลิกการใช้แทงค์น้ำก่อกวนในห้องสุขา เปลี่ยนมาใช้ถังที่สามารถล้างและคว่ำไว้ไม่ให้มีน้ำขังได้ทุกสัปดาห์

4) จัดกิจกรรมรณรงค์ทำลายแหล่งเพาะพันธุ์ลูกน้ำยุง ทั้งในส่วนบ้านพักและส่วนบริการ เก็บเศษภาชนะ ขยะสิ่งของที่ไม่ได้ใช้งาน เช่น ยางรถยนต์เก่า โดยให้เจ้าหน้าที่ช่วยกันทำเดือนละครั้ง

ติดตามสถานการณ์ ตำบลที่เป็นพื้นที่ระบาดของโรคไข้เลือดออกทุกสัปดาห์ และคู่มือ 100 วิธีปราบยุงลาย ได้จากเว็บไซต์สำนักโรคติดต่อฯ โดยแมลง www.thaivbd.org และ LINE@ : @antiyung

มาตรการป้องกัน ควบคุมโรคไข้เลือดออกในโรงเรียน

จากแนวโน้มไข้เลือดออกที่มีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นและอาจะระบาดรุนแรงในฤดูฝนที่กำลังจะมาถึง โดยคาดการณ์ว่าจะพบผู้ป่วยทั่วประเทศมากกว่า 10,000 รายต่อเดือน ระหว่างเดือนมิถุนายน – สิงหาคมนี้ ทุกหน่วยงานและชุมชนจึงต้องร่วมมือกัน เฝ้าระวัง ป้องกัน ควบคุมโรคไข้เลือดออกอย่างต่อเนื่องตลอดฤดูฝน ดังนี้

1. การเฝ้าระวังผู้ป่วยสงสัยโรคไข้เลือดออก

1) ต้องเฝ้าระวังทั้งในกลุ่มเด็กนักเรียน ครู และเจ้าหน้าที่ของสถานศึกษา โดยมีนิยามผู้ป่วยสงสัยโรคไข้เลือดออกดังนี้

เด็ก มีอาการไข้เฉียบพลันและสูงลอยเกินกว่า 2 วัน อ่อนเพลีย อาจมีอาการผื่น หน้าแดงๆ หรือคลื่นไส้ อาเจียน ปวดท้อง

ผู้ใหญ่ มีอาการไข้เฉียบพลันและสูงลอยเกินกว่า 2 วัน อ่อนเพลีย กินได้น้อย หรือคลื่นไส้ อาเจียน ปวดท้อง

2) หากมีเด็กลาป่วยนานเกินกว่า 2 วัน ควรติดตามสอบถามอาการป่วยของเด็กกับผู้ปกครอง เพื่อพิจารณาว่าเข้าได้กับอาการของโรคไข้เลือดออกหรือไม่

3) หากพบผู้ป่วยที่เข้านิยามผู้ป่วยสงสัยดังกล่าว **ต้อง**รีบส่งตัวไปรับการตรวจวินิจฉัยและรักษาที่โรงพยาบาล และแจ้งสถานพยาบาลของรัฐหรือสำนักงานสาธารณสุขที่อยู่ใกล้สถานศึกษาทันที

4) **ห้าม**จ่ายยาลดไข้ชนิดลดการอักเสบ (NSAIDs) เช่น ไอบรูโพรเฟน แอสไพริน ให้ผู้ป่วยรับประทาน

2. การควบคุมยุงลายในสถานศึกษา

ในระยะนี้ซึ่งเป็นช่วงเริ่มเปิดภาคการศึกษา ทุกสถานศึกษาควรดำเนินการลดแหล่งเพาะพันธุ์ยุงลาย ทั้งในพื้นที่อาคารเรียนและบ้านพักครูในโรงเรียน เพื่อป้องกันการระบาดของโรคก่อนเข้าสู่ฤดูฝน ดังนี้

1) ประสานเจ้าหน้าที่สาธารณสุข และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ เพื่อกำหนดวันเวลาที่จะดำเนินการกำจัดแหล่งเพาะพันธุ์ยุง

2) ร่วมกันดำเนินการสำรวจและทำลายแหล่งน้ำขัง กำจัดเศษภาชนะที่ไม่ได้ใช้งานและมีน้ำขัง เช่น เศษขยะ พลาสติก ขยะโฟม เศษกระถาง ยางรถยนต์ คว่ำจานรองกระถางทั้งหมด โดยให้นักเรียนและเจ้าหน้าที่ในโรงเรียนมีส่วนร่วม และทำอย่างต่อเนื่องสัปดาห์ละครั้ง

3) สำรวจภาชนะเก็บกักน้ำใช้ เช่น ถังรองน้ำ โอ่ง แท็งก์น้ำในห้องสุขา ชักล้าง ทำความสะอาดและเปลี่ยนถ่ายน้ำ พร้อมทั้งใส่ทรายกำจัดลูกน้ำให้ทั่วทุกภาชนะ ใส่ปลากินลูกน้ำ เช่น ปลาหางนกยูง ปลากะดี่ ในอ่างต้นไม้ น้ำ

4) งดการใช้แจกันใส่น้ำปลูกต้นไม้ พุ่มต่าง หรือแจกันดอกไม้สด ซึ่งจะเป็นแหล่งเพาะพันธุ์ยุงลายที่อยู่ใกล้ตัว

5) สื่อสาร ให้ความรู้เรื่องอาการป่วยที่ต้องสงสัยโรคไข้เลือดออกให้นักเรียนได้รับทราบถึงอาการที่ต้องไปรับการตรวจวินิจฉัยและรักษาที่โรงพยาบาล

6) จัดทำบอร์ดประชาสัมพันธ์ความรู้ในการจัดการแหล่งเพาะพันธุ์ลูกน้ำยุงให้นักเรียนได้รับความรู้

3. ตัวอย่างโครงการที่สามารถช่วยลดแหล่งเพาะพันธุ์ยุงในโรงเรียน

2) เก็บและแยกขยะพลาสติกขยะ นอกจากช่วยรักษาความสะอาดในโรงเรียนแล้ว ยังเป็นการกำจัดเศษภาชนะพลาสติกที่ถูกทิ้งไว้นานกลายเป็นแหล่งน้ำขังและแหล่งเพาะพันธุ์ยุงในฤดูฝน

3) เปลี่ยนแจกันใส่น้ำเป็นแจกันใส่วัสดุอื่นๆ เช่น ดิน ดินวิทยาศาสตร์ โอเอซิส หรือใส่พืชชูอดปากแจกัน

4) ยกเลิกการใช้แท็งก์น้ำก่อบุณในห้องสุขา เปลี่ยนมาใช้ถังที่สามารถล้างและคว่ำไว้ไม่ให้น้ำขังได้ทุกสัปดาห์

ติดตามสถานการณ์ ตำบลที่เป็นพื้นที่ระบาดของโรคไข้เลือดออกทุกสัปดาห์ และคู่มือ 100 วิธีปราบยุงลาย ได้จากเว็บไซต์สำนักโรคติดต่อฯ โดยแมลง www.thaivbd.org

มาตรการป้องกัน ควบคุมโรคไข้เลือดออกในโรงงาน

จากแนวโน้มไข้เลือดออกที่มีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นและอาจะระบาดรุนแรงในฤดูฝนที่กำลังจะมาถึง โดยคาดการณ์ว่าจะพบผู้ป่วยทั่วประเทศมากกว่า 10,000 รายต่อเดือน ระหว่างเดือนมิถุนายน – สิงหาคมนี้ ทุกหน่วยงานและชุมชนจึงต้องร่วมมือกัน เฝ้าระวัง ป้องกัน ควบคุมโรคไข้เลือดออกอย่างต่อเนื่องตลอดฤดูฝน ดังนี้

1. การเฝ้าระวังผู้ป่วยสงสัยโรคไข้เลือดออก

- 1) ต้องเฝ้าระวังทั้งในกลุ่มพนักงาน ลูกจ้าง และเจ้าของกิจการ โดยมีนิยามผู้ป่วยสงสัยโรคไข้เลือดออกดังนี้
เด็ก มีอาการไข้เฉียบพลันและสูงลอยเกินกว่า 2 วัน อ่อนเพลีย อาจมีอาการผื่น หน้าแดงๆ หรือคลื่นไส้ อาเจียน ปวดท้อง
ผู้ใหญ่ มีอาการไข้เฉียบพลันและสูงลอยเกินกว่า 2 วัน อ่อนเพลีย กินได้น้อย หรือคลื่นไส้ อาเจียน ปวดท้อง
- 2) หากพบผู้ป่วยที่เข้านิยามผู้ป่วยสงสัยดังกล่าว **ต้อง**รีบส่งตัวไปรับการตรวจวินิจฉัยและรักษาที่โรงพยาบาล
- 3) หากมีพนักงานที่ป่วยและแพทย์วินิจฉัยโรคไข้เลือดออก ให้แจ้งสถานพยาบาลของรัฐหรือสำนักงานสาธารณสุขที่อยู่ใกล้สถานประกอบการทันที
- 4) **ห้าม**จ่ายยาลดไข้ชนิดลดการอักเสบ (NSAIDs) เช่น ไอบูโพรเฟน แอสไพริน ให้ผู้ป่วยรับประทาน
- 5) ผู้ที่มีโรคเรื้อรังประจำตัว เสี่ยงต่อการป่วยรุนแรงต้องรีบไปพบแพทย์ทันทีเมื่อมีไข้เฉียบพลัน

2. การควบคุมยุงลายในสถานประกอบการ

ทุกสถานประกอบการควรดำเนินการลดแหล่งเพาะพันธุ์ยุงลาย เพื่อป้องกันการระบาดของโรคในฤดูฝน ดังนี้

- 1) ประสานเจ้าหน้าที่สาธารณสุข และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ เพื่อกำหนดวันเวลาที่จะดำเนินการกำจัดแหล่งเพาะพันธุ์ยุง
- 2) ร่วมกันดำเนินการสำรวจและทำลายแหล่งน้ำขัง กำจัดเศษภาชนะที่ไม่ได้ใช้งานและมีน้ำขัง เช่น เศษขยะ พลาสติก ขยะโฟม เศษกระถาง ยางรถยนต์ คว่ำจานรองกระถางทั้งหมด โดยให้มีพนักงานรับผิดชอบดูแล และทำอย่างต่อเนื่องสัปดาห์ละครั้ง
- 3) สำรวจภาชนะเก็บกักน้ำใช้ เช่น ถังรองน้ำ โถง แท็งก์น้ำในห้องสุขา ขัดล้าง ทำความสะอาดและเปลี่ยนถ่ายน้ำ พร้อมทั้งใส่ทรายกำจัดลูกน้ำให้ทั่วทุกภาชนะ ใส่ปลากินลูกน้ำ เช่น ปลาหางนกยูง ปลากระดี่ ในอ่างต้นไม้ น้ำ
- 4) งดการใช้แจกันใส่น้ำปลูกต้นไม้ พุ่มต่าง หรือแจกันดอกไม้สด ซึ่งจะเป็นแหล่งเพาะพันธุ์ยุงลายที่อยู่ใกล้ตัว
- 5) สื่อสาร ให้ความรู้เรื่องอาการป่วยที่ต้องสงสัยโรคไข้เลือดออกให้นักเรียนได้รับทราบถึงอาการที่ต้องไปรับการตรวจวินิจฉัยและรักษาที่โรงพยาบาล

3. ตัวอย่างโครงการที่สามารถช่วยลดแหล่งเพาะพันธุ์ยุงในโรงงาน

- 1) บ้านพักคนงานสะอาด เก็บและแยกขยะพลาสติกขยะเพิ่มรายได้ และเป็นการกำจัดเศษภาชนะพลาสติกที่ถูกทิ้งไว้จนกลายเป็นแหล่งน้ำขังและแหล่งเพาะพันธุ์ยุงในฤดูฝน
- 2) โรงอาหารไม่ใช่โฟม ซึ่งจะกลายเป็นขยะที่มีน้ำขังและเป็นแหล่งเพาะพันธุ์ยุง เปลี่ยนมาใช้วัสดุที่ย่อยสลายง่ายในสิ่งแวดล้อม
- 3) ยกเลิกการใช้แท็งก์น้ำก่อกำปูนในห้องสุขา เปลี่ยนมาใช้ถังที่สามารถล้างและคว่ำไว้ไม่ให้มีน้ำขังได้ทุกสัปดาห์
- 4) ปรับปรุงสิ่งแวดล้อมบริเวณบ้านพักคนงานไม่ให้มีแหล่งน้ำขัง

ติดตามสถานการณ์ ตำบลที่เป็นพื้นที่ระบาดของโรคไข้เลือดออกทุกสัปดาห์ และคู่มือ 100 วิธีปราบยุงลาย ได้จากเว็บไซต์สำนักโรคติดต่อฯ โดยแมลง www.thaivbd.org

มาตรการป้องกัน ควบคุมโรคไข้เลือดออกในแหล่งท่องเที่ยว โรงแรม รีสอร์ท

จากแนวโน้มไข้เลือดออกที่มีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นและอาจะระบาดรุนแรงในฤดูฝนที่กำลังจะมาถึง โดยคาดการณ์ว่าจะพบผู้ป่วยทั่วประเทศมากกว่า 10,000 รายต่อเดือน ระหว่างเดือนมิถุนายน – สิงหาคมนี้ ทุกหน่วยงานและชุมชนจึงต้องร่วมมือกัน เฝ้าระวัง ป้องกัน ควบคุมโรคไข้เลือดออกอย่างต่อเนื่องตลอดฤดูฝน ดังนี้

1.การรายงานผู้ป่วยสงสัยโรคไข้เลือดออก

1) ต้องเฝ้าระวังทั้งในกลุ่มผู้ประกอบการ เจ้าหน้าที่ พนักงาน หรือนักท่องเที่ยว โดยมีนิยามผู้ป่วยสงสัยโรคไข้เลือดออกดังนี้

เด็ก มีอาการไข้เฉียบพลันและสูงลอยเกินกว่า 2 วัน อ่อนเพลีย อาจมีอาการผื่น หน้าแดงๆ หรือคลื่นไส้ อาเจียน ปวดท้อง

ผู้ใหญ่ มีอาการไข้เฉียบพลันและสูงลอยเกินกว่า 2 วัน อ่อนเพลีย กินได้น้อย หรือคลื่นไส้ อาเจียน ปวดท้อง

2) หากพบผู้ป่วยที่เข้านิยามผู้ป่วยสงสัยดังกล่าว ต้องรีบส่งตัวไปรับการตรวจวินิจฉัยและรักษาที่โรงพยาบาล และแจ้งสถานพยาบาลของรัฐหรือสำนักงานสาธารณสุขในพื้นที่ทันที

3) ห้าม จ่ายยาลดไข้ชนิดลดการอักเสบ (NSAIDs) เช่น ไอบรูโพรเฟน แอสไพริน ให้ผู้ป่วยรับประทาน

2.การจัดการด้านสิ่งแวดล้อมภายในแหล่งท่องเที่ยว

- 1) มีการปลูกพืชกินยุงเป็นไม้ประดับ เช่น หม้อข้าวหม้อแกงลิง เขนงนายพราน กาบหอยแครง
- 2) แจกันดอกไม้ที่ตกแต่งในสถานที่ท่องเที่ยว ห้องพัก ต้องล้างและเปลี่ยนน้ำเป็นประจำทุกสัปดาห์
- 3) ต้นไม้ใบกาบ เช่น สับปะรดสี ควรใส่ทรายกำจัดลูกน้ำยุงบริเวณกาบใบ เนื่องจากกาบใบสามารถเป็นแหล่งเพาะพันธุ์ยุงได้ แม้มีน้ำขังเพียงน้อยนิด
- 4) อ่างบัว กระถางต้นไม้ น้ำ ชุ่มน้ำตกจำลอง ใช้ปลากินลูกน้ำ เช่น ปลาหางนกยูง ปลากัด หรือใส่น้ำทะเลแทนน้ำจืด ส่วนแหล่งน้ำใดที่ไม่สามารถใส่ปลากินลูกน้ำได้ ให้ใส่ทรายกำจัดลูกน้ำแทน
- 5) ตัดแต่งพุ่มไม้ประดับให้โล่งโปร่งไม่เป็นแหล่งเกาะพักยุงลาย
- 6) ฉีดพ่นสเปรย์กำจัดยุงตัวเต็มวัยในห้องพักก่อนที่แขกจะเข้าพัก
- 7) จัดกิจกรรมรณรงค์ทำลายแหล่งเพาะพันธุ์ลูกน้ำยุง กิจกรรม big cleaning day เก็บเศษภาชนะ ขยะสิ่งของที่ไม่ได้ใช้งาน เช่น ยางรถยนต์เก่า ในแหล่งท่องเที่ยวหรือสถานที่พักเดือนละครั้ง

3.พัฒนาเจ้าหน้าที่ให้มีความรู้และทักษะในการจัดการสิ่งแวดล้อม

- 1) กำหนดผู้รับผิดชอบของแหล่งท่องเที่ยวหรือสถานที่พักในการจัดการแหล่งเพาะพันธุ์ลูกน้ำยุงให้ชัดเจน
- 2) ประชาสัมพันธ์ความรู้ในการจัดการแหล่งเพาะพันธุ์ลูกน้ำยุงให้พนักงานในองค์กรได้รับความรู้
- 3) พัฒนาความร่วมมือระหว่างหน่วยงาน โดยการสร้างแนวร่วมในการดำเนินงาน เช่น อาสาสมัครสาธารณสุขนักเรียน เพื่อดูแลสิ่งแวดล้อมบริเวณรอบแหล่งท่องเที่ยว/สถานที่พัก

4. ตัวอย่างโครงการที่สามารถช่วยลดแหล่งเพาะพันธุ์ยุง

จัดประกวดแหล่งท่องเที่ยว โรงแรม รีสอร์ท ที่มีผลงานดีเด่นในการควบคุมลูกน้ำยุงลาย และคัดเลือกสถานที่ต้นแบบ มอบรางวัลและประกาศเกียรติคุณ เพื่อสร้างแรงจูงใจและเป็นตัวอย่างการดำเนินงานให้แหล่งท่องเที่ยว โรงแรม รีสอร์ทอื่นๆ

ติดตามสถานการณ์ ตำบลที่เป็นพื้นที่ระบาดของโรคไข้เลือดออกทุกสัปดาห์ และคู่มือ ๑๐๐ วิธีปราบยุงลายได้จากเว็บไซต์สำนักโรคติดต่อฯ โดยแมลง www.thaivbd.org

มาตรการป้องกัน ควบคุมโรคไข้เลือดออกในศาสนสถาน

จากแนวโน้มไข้เลือดออกที่มีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นและอาจะระบาดรุนแรงในฤดูฝนที่กำลังจะมาถึง โดยคาดการณ์ว่าจะพบผู้ป่วยทั่วประเทศมากกว่า 10,000 รายต่อเดือน ระหว่างเดือนมิถุนายน – สิงหาคมนี้ ทุกหน่วยงานและชุมชนจึงต้องร่วมมือกัน เฝ้าระวัง ป้องกัน ควบคุมโรคไข้เลือดออกอย่างต่อเนื่องตลอดฤดูฝน ดังนี้

1. การรายงานผู้ป่วยสงสัยโรคไข้เลือดออก

1) ต้องเฝ้าระวังทั้งในกลุ่มพระ เณร นักบวช ผู้ที่อยู่ประจำศาสนสถาน และญาติโยมที่มาช่วยงานที่วัด โดยมีนิยามผู้ป่วยสงสัยโรคไข้เลือดออกดังนี้

เด็ก มีอาการไข้เฉียบพลันและสูงลอยเกินกว่า 2 วัน อ่อนเพลีย อาจมีอาการผื่น หน้าแดงๆ หรือคลื่นไส้ อาเจียน ปวดท้อง

ผู้ใหญ่ มีอาการไข้เฉียบพลันและสูงลอยเกินกว่า 2 วัน อ่อนเพลีย กินได้น้อย หรือคลื่นไส้ อาเจียน ปวดท้อง

2) หากพบผู้ป่วยที่เข้านิยามผู้ป่วยสงสัยดังกล่าว **ต้อง**รีบส่งตัวไปรับการตรวจวินิจฉัยและรักษาที่โรงพยาบาล และแจ้งสถานพยาบาลของรัฐหรือสำนักงานสาธารณสุขในพื้นที่ทันที

3) **ห้าม**จ่ายยาลดไข้ชนิดลดการอักเสบ (NSAIDs) เช่น ไอบูโพรเฟน แอสไพริน ให้ผู้ป่วยรับประทาน

2. การจัดการด้านสิ่งแวดล้อมภายในศาสนสถาน

1) มีการปลูกพืชกินยุงเป็นไม้ประดับ เช่น หม้อข้าวหม้อแกงลิง เขนงนายพราน กาบหอยแครง

2) แจกกันดอกไม้ที่บูชาพระต้องล้างและเปลี่ยนน้ำเป็นประจำทุกสัปดาห์

3) ต้นไม้ใบกาบ เช่น สับประตือ ควรดปลูก หรือใส่ทรายกำจัดลูกน้ำยุงบริเวณกาบใบ เนื่องจากกาบใบสามารถเป็นแหล่งเพาะพันธุ์ยุงได้ แม้มีน้ำขังเพียงน้อยนิด

4) อ่างบัว กระจกต้นไม้น้ำ ชุมน้ำตกจำลอง ใช้ปลากินลูกน้ำ เช่น ปลาหางนกยูง ปลากัด หรือใส่น้ำทะเลแทนน้ำจืด ส่วนแหล่งน้ำใดที่ไม่สามารถใส่ปลากินลูกน้ำได้ ให้ใส่ทรายกำจัดลูกน้ำแทน

5) ตัดแต่งพุ่มไม้ประดับให้โล่งโปร่งไม่เป็นแหล่งเกาะพักยุงลาย

6) ฉีดพ่นสเปรย์กำจัดยุงตัวเต็มวัยในศาสนสถานก่อนวันที่จะมีการทำกิจกรรมที่ต้องมีคนรวมตัวกันจำนวนมาก เช่น วัดทำบุญต่างๆ

7) จัดหายาทากันยุงให้พระ เณร ผู้ที่อยู่ประจำศาสนสถาน ใช้ทาเพื่อป้องกันยุงกัดอย่างสม่ำเสมอ

3. ตัวอย่างโครงการที่สามารถช่วยลดแหล่งเพาะพันธุ์ยุงในศาสนสถาน

โครงการวัด/โบสถ์/มัสยิด สะอาด จัดกิจกรรมรณรงค์ทำลายแหล่งเพาะพันธุ์ลูกน้ำยุง กิจกรรม big cleaning day เก็บเศษภาชนะ ขยะสิ่งของที่ไม่ได้ใช้งาน เช่น ยางรถยนต์เก่า โดยให้ญาติโยมช่วยกันทำเดือนละครั้ง

ติดตามสถานการณ์ ตำบลที่เป็นพื้นที่ระบาดของโรคไข้เลือดออกทุกสัปดาห์ และคู่มือ 100 วิธีปราบยุงลายได้จากเว็บไซต์สำนักโรคติดต่อฯ โดยแมลง www.thaivbd.org

คู่มืออาสาปราบยุง

(โรคไข้เลือดออก โรคติดเชื้อไวรัสซิกา โรคไข้ปวดข้อยุงลาย)

ที่ปรึกษา

นายแพทย์สุวรรณชัย	วัฒนา ยิงเจริญชัย	อธิบดีกรมควบคุมโรค
นายแพทย์ภานุมาศ	ญาณเวทย์สกุล	รองอธิบดีกรมควบคุมโรค
นายแพทย์ธนรักษ์	ผลิพัฒน์	รองอธิบดีกรมควบคุมโรค
นายแพทย์ปรีชา	เปรมปรี	ผู้อำนวยการสำนักโรคติดต่อนำโดยแมลง

จัดทำโดย

นางสาวปิยะพร	หวังรุ่งทรัพย์	สำนักโรคติดต่อนำโดยแมลง
แพทย์หญิงดารินทร์	อารีย์โชคชัย	สำนักโรคติดต่อนำโดยแมลง
นายบุญเสริม	อ่อมอ่อง	สำนักโรคติดต่อนำโดยแมลง

ออกแบบปก

นางสาวจุฑาทิพย์	สุตะพันธ์	สำนักโรคติดต่อนำโดยแมลง
นายอนันต์	พระจันทร์ศรี	สำนักโรคติดต่อนำโดยแมลง